

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistallenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Asikainen, E. (2021) Kestävän kehityksen osaaminen osana ammatti-identiteettiä. TAMK-konferenssi – TAMK Conference 2021. Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisuja, Erillisjulkaisuja, s. 105-109.

URL: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7266-55-7>

KESTÄVÄN KEHITYKSEN OSAAMINEN OSANA AMMATTI-IDENTITEETTIÄ

Asiasanat: ammattikorkeakoulu, kestävä kehitys, osaaminen

Ammattikorkeakoulut ovat sitoutuneet kouluttamaan ammattilaisia, jotka osaavat edistää kestävästä kehitystä työelämässä ja yhteiskunnassa. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston kestävyys- ja vastuullisuusohjelman mukaan kaikilla ammattikorkeakouluista valmistuneilla on omaan erityisalan liittyvän osaamisen lisäksi vähintään perustiedot kestävästä kehityksestä ja vastuullisuudesta mukaan lukien ilmastoasiat (Arene 2020). Tässä onnistumiseksi on olennaista tunnistaa, mitä tulevaisuuden haasteita eri tutkinnoista valmistuvat ovat ratkaisemassa ja millaisella ammatti-identiteetillä se onnistuu parhaiten. Tässä artikkelissa esitellään kaksi tapaa hahmottaa koulutuksissa ja tutkinnoissa olennaisia kestävästä kehityksen taitoja: YK:n kestävästä kehityksen tavoitteet ja UNESCO:n kestävästä kehityksen läpileikkaavat osaamiset. Yhdessä nämä välineet tarjoavat tavan tunnistaa sekä yleisiä että alakohtaisia ydinosaamisia ja muotoilla niitä osaamistavoitteiksi.

Suomen itsenäisyyden juhluvuoden rahasto Sitra määritteli vuoden 2020 alussa tulevaisuutemme keskeisiksi kehityskuluiksi seuraavat: Ekologisella jälleenrakennuksella on kiire, Verkostomainen valta voimistuu, Väestö ikääntyy ja monimuotoistuu, Talous etsii suuntaa, ja Teknologia sulautuu kaikkeen. (Dufva 2020).

Vaikka COVID-19-pandemia muutti todellisuutta dramaattisesti, nämä keskeiset kehityskulut ja niiden väliset jännitteet kuvaavat hyvin haasteita, joihin meidän tulisi pystyä vastaamaan kouluttamalla osaavia ammattilaisia. Haasteet tulevat vastaan erilaisina

yhdistelminä eri aloilla, siksi kestävän kehityksen edistämisen osaaminen on erilaista eri tutkinnoissa. Opiskelijan motivaation kannalta on tärkeää, että osaaminen rakentuu luontevaksi osaksi hänen ammatti-identiteettiään. Siksi opetussuunnitelmaa laadittaessa on tunnistettava, millaisissa rooleissa valmistuvat opiskelijat ratkovat kestävyysaasteita. (esim. Niemi 2020)

Kestävän kehityksen tavoitteet opetussuunnitelman kehittämisessä

Sitran viisi kestävyysaastetta voivat toimia yleisenä kehikkona, mutta osaamisen tunnistamiseen ja opetussuunnitelman kehittämiseen ne ovat turhan yleisiä. Sen sijaan YK:n Agenda 2030:een sisältyvät 17 kestävän kehityksen tavoitetta (kuva 1). tarjoavat erinomaisen välineen sen tunnistamiseksi, millaisia haasteita opiskelijat ovat ratkaisemassa.

Kestävän kehityksen tavoitteiden suhdetta tutkinnon osaamisiin voidaan käsitellä esim. ryhmätyön muodossa, jolloin opettajat tai erilaisten sidosryhmien jäsenet valitsevat useammassa pienessä ryhmässä olennaisimmat tavoitteet ja kertovat perustelunsa näille.

Tämän jälkeen ryhmien yhteisessä keskustelussa pystytään löytämään tärkeimmät tavoitteet ja miettimään, mihin ammatillisiin kokonaisuuksiin ne liittyvät ja miten. Näin hahmotetaan myös se, millaisesta tietämisestä, tekemisestä ja olemisesta tai arvojen ja asenteiden yhdistelmästä on kysymys. Tämän pohjalle pystytään rakentamaan osaamistavoitteet ja parhaiten oppimista tukevat pedagogiset ratkaisut.

KUVA 1. YK:n kestävän kehityksen tavoitteet (Suomen YK-liitto)

Läpileikkaavat kestävän kehityksen osaamiset yhteisten osaamisten jäsentäjinä

Osana kestävän kehityksen edistämisen tiekarttaa UNESCO (2017) on määritellyt yleiset kestävän kehityksen osaamiset (taulukko 1). Monet niistä ovat lähellä ammattikorkeakoulujen yhteisiä osaamisia. Huomattavan eron tekee kuitenkin se, että ammattikorkeakoulujen yleisissä osaamisissa kestävän kehityksen ja globaalin vastuun osaaminen on yksi erillinen osaaminen. UNESCO:n ajattelussa systeemiajattelu, ennakointi, tulevaisuusajattelu, eettinen osaaminen, strateginen osaaminen, yhteistyö, kriittinen ajattelu sekä kyky arvioida omia toimiaan ja ajattelumallejaan muodostavat yhdessä kestävän kehityksen edistämislle välttämättömän integroidun ongelmanratkaisuosuosaamisen.

On tärkeää ymmärtää, että eri kestävän kehityksen edistämisen osaamisten painoarvot ovat erilaisia eri ammattialoilla. Systeemiajattelu on monien insinööritieteiden ja liiketalouden opintojen ytimessä, mutta jokaisen meistä tulisi ymmärtää itsemme osana erilaisia vaikutussuhteita ja systeemejä. Empatian käyttö työssä on taas monille sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille tärkeä osa ammattitaitoa, mutta tekniikan alallakin sille olisi käyttöä asiakkaiden ja muiden alojen ammattilaisten asemaan asettumisessa.

TAULUKKO 1. Kestävän kehityksen edistämisen läpileikkaavat osaamiset (UNESCO 2017).
Tavoitteiden suomenkielinen käännös Eveliina Asikainen & Taru Owston.

Systemiajattelu	kyvyt tunnistaa ja ymmärtää suhteita; analysoida kompleksisia systeemejä; hahmottaa, miten systeemit ovat osa eri toimialoja ja miten ne toimivat eri mittakaavoissa; käsitellä epävarmuutta
Ennakointi-osaaminen ja tulevaisuusajattelu	kyky ymmärtää ja arvioida monenlaisia tulevaisuuksia – mahdollisia, todennäköisiä ja toivottavia; luoda omia tulevaisuuden visioita; kyky soveltaa varovaisuusperiaatetta; arvioida tekojen vaikutuksia; käsitellä riskejä ja muutoksia.
Eettinen osaaminen	kyky ymmärtää ja arvioida oman toiminnan taustalla olevia normeja ja arvoja; ja sisällyttää kestävyysarvot, -periaatteet, -päämäärät ja -tavoitteet neuvotteluihin tilanteissa, joissa on intressikonflikteja, kaupantekoa, tiedollista epävarmuutta ja vastakkainasettelua.
Strateginen osaaminen	taidot, joilla yhteistoiminnallisesti kehitetään ja otetaan käyttöön innovatiivisia toimintatapoja, jotka edistävät kestävyyttä paikallisella tasolla ja laajemminkin
Yhteistyö-osaaminen	taito oppia muilta; ymmärtää ja kunnioittaa muiden tarpeita, näkökulmia ja toimia (empatia); pyrkimys ymmärtää, samastua ja olla hienotunteinen toisia kohtaan (empaattinen johtaminen); taito käsitellä ryhmän konflikteja; taito fasilitoida yhteistoiminnallista ja osallistuvaa ongelmanratkaisua
Kriittinen ajattelu	taito kyseenalaistaa normeja, käytäntöjä ja mielipiteitä; arvioida omia arvojaan, käsityksiään ja toimiaan ja ottaa kantaa kestävyteen liittyvissä kysymyksissä
Kyky arvioida omia toimiaan ja ajattelumallejaan	kyky reflektoida omaa rooliaan paikallisessa yhteisössä ja (globaalissa) yhteiskunnassa; säännöllisesti arvioida ja motivoida omaa toimintaansa; käsitellä omia tunteitaan ja toiveitaan.
Integroitu ongelmanratkaisu-osaaminen	kyky soveltaa erilaisia ongelmanratkaisustrategioita kompleksisiin kestävyysongelmiin ja kehittää toimivia, kaikkia mukaan kutsuvia ja tasa-arvoisia ratkaisuvaihtoehtoja, jotka edistävät kestävästä kehityksestä ja joissa harjoitetaan kaikkia edellä kuvattuja osaamisia.

Kestävä kehitys opetussuunnitelmiin ja toteutuksiin

Ytimekkäästi ehdotan kolmivaiheista mallia kestävän kehityksen sisällyttämiseksi tutkintoihin. Ensin tunnistetaan, miten kestävä kehitys on tai voi olla osa ammatti-identiteettiä. Toiseksi hahmotetaan, millaisesta osaamisesta: tiedoista, taidoista, arvoista ja asenteista tämä identiteettiä tukeva koostuisi ja millaisiin opintoihin se kiinnittyisi. Näissä vaiheissa voidaan käyttää apuna Agenda 2030 -tavoitteita. Kolmanneksi mietitään, mitkä kestävän kehityksen edistämisen osaamiset tukevat edellä kuvatun identiteetin ja taitojen kehittymistä ja millaisilla pedagogisilla ratkaisuilla näitä osaamisia voidaan tukea. Näin voidaan laatia systemaattisesti kestävä kehitystä edistävä opetussuunnitelma ja viedä edistäminen myös opintojen pedagogiseen toteuttamiseen toteutusten tasolla.

Lähteet

Arene 2020. Kestävä, vastuullinen ja hiilineutraali ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulujen kestävän kehityksen ohjelma. Luettu 1.12.2020. <http://www.arene.fi/julkaisut/raportit/kestava-vastuullinen-ja-hiilineutraali-ammattikorkeakoulu-ammattikorkeakoulujen-kestavan-kehityksen-ja-vastuullisuuden-ohjelma>

Dufva, M. 2020. Megatrendit 2020. Sitran selvityksiä 162.

Niemi, S. 2020. Eväät kestävän työelämän edistämiseen ammattikorkeakoulusta?

Suomen YK-liitto n.d. Kestävän kehityksen tavoitteet. Luettu 3.1.2021. <https://www.ykliitto.fi/yk-teemat/kestava-kehitys/kestavan-kehityksen-tavoitteet>

UNESCO 2017. Education for Sustainable Development Goals – Learning Objectives. Paris: UNESCO.